

RESUMO

A literatura no primeiro terzo do S. XX. Introducción. Panorama social. Poesía, prosa e teatro.

- **Introdución:** nestes primeiros anos do século XX teñen lugar en Galicia acontecementos que supoñen un cambio importante. Os males do campo que segue nunha situación de atraso e de miseria dan lugar a un **movemento agrario** que ademais de ter carácter reivindicativo atende á formación cultural e ideolóxica do campesiñado, concretándose en sociedades agrarias como **Acción Galega**, fundada en 1910 por Basilio Álvarez. O pensamento galeguista que se iniciara no século anterior vai ter continuidade nos grupos denominados **Irmandades da Fala**. Unha grande influencia dentro das Irmandades foi a exercida por un grupo de intelectuais coñecidos co nome de **Grupo Nós**, por teren participado na creación da revista Nós: Castelao, Vicente Risco, Ramón Otero Pedrayo e Cuevillas. No ano 1923 créase o **Seminario de Estudos Galegos** coa finalidade de promover o estudo e a divulgación de aspectos da realidade do país: historia, xeografía, literatura, arqueoloxía, economía...etc.

- **Poesía:**

- **A poesía das Irmandades:**

- ✓ **Noriega Varela** naceu en Mondoñedo en 1869, morrendo en Viveiro en 1947. Vai seguir unha liña continuadora dos poetas decimonónicos, dominada polo costumismo no que predomina a natureza. Destacan dous volumes poéticos: *Montañesas* (1904) e *Do ermo* (1920).
    - ✓ **Ramón Cabanillas** naceu en Cambados en 1876 e morre na súa terra no ano 1959. Destacan, na súa poesía, dous grandes bloques temáticos: **poesía lírica**, inicialmente tivo a imaxe de poeta social, pero logo segue estas liñas, poesía intimista de inspiración romántica, poesía costumista, de intención humorística ou crítica e poesía de estética modernista, con certos luxos sensoriais e ornamento exotista. Obras: *Vento Mareiro*, *Da Terra Asoballada*, *A Rosa De Cen Follas*, *Da miña zanfona*, *Versos de alleas terras e tempos idos*. **Poesía narrativa**, recupera a conciencia galeguista. Como impulsor do mito artúrico trouxo os cabaleiros da Táboa Redonda a Galicia, recuperando o pasado celta que introduciu Pondal. Obras: *O bendito S. Amaro*, *Na noite estremecida* (glosa a nosa propia mitoloxía, os nosos propios heroes), *Camiños no tempo*, *Samos*.

- **A poesía de vangarda**, durante a 1ª metade do s. XX -entre 1910 e 1940- a cultura europea coñeceu unha rápida sucesión de movementos estéticos coñecidos polo nome de Ismos: cubismo, futurismo, dadaísmo, ultraísmo, creacionismo e surrealismo. Nas vangardas galegas destacan: neotrobadorismo, hilozoísmo, creacionismo e surrealismo.

- ✓ **Luís Amado Carballo** é o creador dunha tendencia vangardista ligada á paisaxe, o hilozoísmo, ou imaxinismo, pola importancia que teñen as imaxes. En vida só publicou un libro, *Proel* (1924), postumamente publicárase *O galo* (1928).
    - ✓ **Fermín Bouza Brey** é o iniciador principal do Neotrobadorismo. As súas composicións de amigo denotan unha madura asunción das técnicas trobadorescas. Destacan, *Nao senlleira* (1933) e *Seitura* (1955).
    - ✓ **Manuel Antonio** é o principal cultivador do creacionismo. En *De catro a catro* (1928) existe unha forte pegada deste movemento, pois o poeta non

imita a natureza, crea unha distinta. *Sempre e mais despois* e *Viladomar*, 1928, son os seus últimos libros de carácter menos innovador que o anterior.

- ✓ **Álvaro Cunqueiro** cultivou o neotrobadorismo e o surrealismo. Obras: *Mar ao norde* (1932), *Poemas de si e non* (1933), *Cantiga nova que se chama riveira*, é o libro máis valorado desta época, sitúase dentro da chamada poesía neotrobadoresca, pola utilización dalgúns recursos das cantigas de amigo (estrutura, léxico); elimina elementos narrativos do poema e libera a lingua e a imaxinación a través de imaxes surrealistas de grande suxestión. *Dona do corpo delgado* (1950), en 1980 o poeta Miguel González Garcés recolleu moitas das súas poesías espalladas por revistas e xornais, publicándoas co nome de *Herba aquí ou acolá*.

➤ Prosa:

- **O grupo Nós:** fórmanse en Ourense ao redor da revista que dá o nome ao grupo. A súa formación cultural situábase moi por encima dos outros xoves intelectuais. Participan nas Irmandades da Fala. Fundan en 1920 a revista *Nós* que, pasaron por diversos avatares, chega ata 1936. Na revista acóllese, con rigor e brillantez, a arqueoloxía, a historia, a etnografía, a creación literaria. A prosa e o ensaio acadan un nivel nunca antes conseguido.

▪ Autores:

- ✓ **Vicente Martínez Risco e Agüero** naceu en Ourense en 1884 e morreu en Ourense en 1963. Destaca pola súa obra narrativa: *Do caso que lle aconteceu ao doutor Alveiros* (1919) é un **relato esotérico** sobre o mundo de ultratumba, dúas **narracións breves** que aproveitaban o seu coñecemento etnográfico das lendas populares: *O lobo da xente e A trabe de ouro e a trabe de alquitrán*. Na súa obra capital, *O porco de pé* (1928), Risco, valéndose da omnisciencia autorial (un narrador que o sabe todo e que ademais xulga e dá opinións), constrúe **unha novela satírica e didáctica**.
- ✓ **Ramón Otero Pedrayo** naceu en Ourense o 5 de marzo de 1888 e morreu en Trasalba no ano 1976. Destacamos o relato breve e o conto: *Pantelas, home libre* (1924), *O purgatorio de don Ramiro* (1926), *Escrito na néboa* (1927), *Contos do camiño e da rúa* (1932)...etc. Na novela longa: *Os camiños da vida* (1928), *Arredor de si* (1930), *A Romaría de Xelmírez* (1934), *O Mesón dos ermos* (1936)...etc.
- ✓ **Alfonso Daniel Rodríguez Castelao** naceu en 1886 en Rianxo e morreu en Bos Aires en 1950. Da súa obra narrativa destacamos: *Un ollo de vidro* (1922) breve **novela fantástica**, *Cousas*, publicada en dúas partes en 1926 e en 1929, constitúe un xénero literario inventado por Castelao que **combina o debuxo e o texto**, *Retrincos* (1934) son **cinco relatos**, ordenados cronoloxicamente. *Os dous de sempre* (1934) é unha **novela** de corenta e catro capítulos contados por un narrador en terceira persoa que o sabe todo (omnisciente).

▪ Outros autores da época:

- ✓ **Rafael Dieste** (Rianxo, 1899 - Santiago, 1981). Como narrador en galego, Dieste é autor dunha colección de contos editados baixo o título de *Dos arquivos do trasno* (1926), nos que o autor aposta pola modernización da prosa de ficción e por incorporar á literatura galega as novas técnicas do relato breve. En castelán Rafael Dieste é autor doutra espléndida colección de relatos breves titulada *Historias e invenciones de Félix Muriel* (1943).

➤ Teatro

- O teatro das Irmandades:
  - ✓ As Irmandades propóñense crear un teatro nacional, para lograr a dignificación e o prestixio da lingua a través do teatro. Destaca Antón Villar Ponte(1881- 1936), con obras: A patria do galego, Almas mortas, Entre dous abismos, Os evanxeos da risa absoluta, Nouturnio de medo e morte.
- Vangardas:
  - ✓ Destacamos neste apartado o teatro Rafael Dieste, por coincidir no tempo coas vangardas e por ser a súa obra teatral innovadora. Débeselle a el unha das grandes pezas teatrais da literatura galega: A fiestra valdeira (1927), considerada obra mestra do xénero e chea de elementos vangardistas.
- Grupo Nós:
  - ✓ Vicente Risco que só escribe unha peza dramática *O bufón de El-Rei* (1928), ambientada na época medieval.
  - ✓ R. Otero Pedrayo tamén cultivou o teatro, xénero no que foi un destacado innovador. As súas obras teatrais foron: *A lagarada* (1929), *O desengano do prioiro* (1952) e *Noite compostelana* (1973).
  - ✓ Castelao xa colaborara en proxectos teatrais do grupo Nós e tamén se encargaría de deseñar os decorados dalgunhas obras teatrais como os de *Divinas Palabras* de Valle Inclán. Pero foi no exilio cando compuxo a súa única obra teatral: *Os vellos non deben de namorarse*, que foi estreada en Bos Aires no ano 1941.